

ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ УНИВЕРЗИТЕТА У КРАГУЈЕВЦУ
Институт за правне и друштвене науке

УСЛУГЕ И ПРАВА КОРИСНИКА

Уредник
МИОДРАГ МИЋОВИЋ

Крагујевац
2020.

УСЛУГЕ И ПРАВА КОРИСНИКА

Зборник реферата по позиву са Међународног научног скупа одржаног 26. јуна 2020. године, на Правном факултету у Крагујевцу у организацији Института за правне и друштвене науке Правног факултета Универзитета у Крагујевцу.

Међународни научни одбор Мајског саветовања:

Проф. др Мирослав Миловић, Филозофски факултет Универзитета у Бразилији; Проф. др Маркус Фаро де Кастро, Правни факултет Универзитета у Бразилији; Проф. др Данче Манолева-Митровска, Правни факултет "Јустинијан I", Универзитета "Кирил и Методије" Скопље; Проф. др Миха Јухарт, Правни факултет Универзитета у Љубљани; Проф. др Хрвоје Качер, Правни факултет Свеучилишта у Сплиту; Проф. др Един Ризвановић, Правни факултет Универзитета "Џемал Биједић" у Мостару; Проф. др Снежана Миладиновић, Правни факултет Универзитета Црне Горе; Проф. др Миодраг Мићовић, Правни факултет Универзитета у Крагујевцу

ИЗДАВАЧ: Правни факултет Универзитета у Крагујевцу
Институт за правне и друштвене науке
Јована Цвијића 1, 34000 Крагујевац
телефон: (034) 306 513, 306 504
телефакс: (034) 306 540
е-пошта: faculty@jura.kg.ac.rs
веб: <http://jura.kg.ac.rs>

РЕЦЕНЗЕНТИ Проф. др Хрвоје Качер
Проф. др Снежана Миладиновић
Проф. др Миодраг Мићовић

ЗА ИЗДАВАЧА: Проф. др Драган Вујисић

УРЕДНИК: Проф. др Миодраг Мићовић

ШТАМПА: Графопромет д.о.о. Крагујевац

ТИРАЖ: 100

ISBN 978-86-7623-098-3

Штампање Зборника подржало Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије

*Др Владимир Козар, редовни професор
Правног факултета за привреду и правосуђе
Универзитета Привредна академија у Новом Саду*

*УДК: 336.71
DOI: 10.46793/UPK20.851K*

УЈЕДНАЧАВАЊЕ ПОЛОЖАЈА ИНСОЛВЕНТНИХ ПРАВНИХ И ФИЗИЧКИХ ЛИЦА УВОЂЕЊЕМ ЛИЧНОГ БАНКРОТА

Резиме

У раду су анализиране сличности и разлике између положаја инсолвентних привредних друштава и других правних лица, у односу на режим који се примењује на физичка лица, која нису у стању да плаћају своје обавезе. У нашем позитивном праву дозвољено је покретање и спровођење стечаја само над привредним друштвима и другим правним лицима, а није могуће спровођење личног банкрота над физичким лицем, предузетником или пољопривредником. Хуманизација положаја дужника физичких лица, изван стечајног поступка, остварује се прописивањем низа заштитних мера и механизма, као што је привремено одлагање извршења, или забраном извршења на јединој непокретности у власништву дужника физичког лица ради намирења несразмерно мањег износа потраживања. У раду је анализирана потреба додатне заштите ове категорије дужника, прописивањем института индивидуалног стечаја, чија је суштина репрограм и делимичан отпуст дуга, као и избегавање пенидбе личне имовине у поступку принудног извршења. Идеја личног банкрота, који треба да буде морално и друштвено прихватљив, јесте да се презадуженом грађанину омогући нови финансијски почетак, тако што се, након окончања стечаја током којег под надзором повереника измирује део својих обавеза, ослобађа свих преосталих дугова. Аутор је упоредио положај инсолвентних правних лица са ситуацијом у којој се налазе презадужена физичка лица, закључивши да многи институти и правне последице стечајног поступка, као што је забрана индивидуалног извршења, престанак обрачунања камате и реорганизација, омогућавају бољи положај правним лицима, закључивши да би такве погодности требало омогућити и физичким лицима, увођењем личног банкрота.

Кључне речи: *лични банкрот; хуманизација; дужник; индивидуални стечај; извршење; стечај потрошача; отпуст дуга; репрограм дуга.*

1. Увод

Институција стечаја је била позната још у старој Грчкој, а и у раној јеврејској држави. У Римском праву институт стечаја појавио се у својим првобитним и основним облицима као персонална егзекуција, што значи да је дужник својом личношћу одговарао за исплату дуга. Први облици стечаја појављују се након продирања реалног и потискивања персоналног извршења у остваривању захтева поверилаца, што упућује на чињеницу да објект извршења престаје да буде дужникова личност, већ то постаје његова имовина.

У свету доминирају два система стечајног права: романски и германски. Изузетак представља Шпанија која, иако води романско порекло, у начелу усваја германски систем, при чему држава преко суда и стечајног управника штити интересе обе стране у стечају, док је у романском систему присутно расправно начело где свака страна у поступку (поверилац и дужник) штити своје интересе.¹

У законодавству Србије институт стечаја први пут се може уочити у Закону о судејском поступку у парницама грађанским из 1853. године, у коме се одредбе "о стецишту" налазе у глави IX. Стечај је регулисан по угледу на аустријски *Konkursordnung*. Кодификација стечајног права извршена је 1861. године Законом о стецишном поступку, који је јасно већ у параграфу 1. прописивао стечајне разлоге.² Законодавац је прописао могућност принудног поравнања у стечају и поступак поравнања, док принудно поравнање ван стечаја није било предвиђено.

Хуманизација положаја дужника физичких лица остварује се прописивањем низа заштитних мера и механизма, који олашкавају њихов положај. Заштита дужника једно је од начела нашег облигационог права, која се постиже одговарајућим нормама као што је забрана анатоцизма – уговарања камате на камату.³ У области финансијских услуга, заштита дужника физичких лица уређена је посебним прописима,⁴ који омогућавају застој у отплати (мораторијум) на основу споразума са банком.⁵

---

¹ Јовановић – Zattila, М., Чоловић, В., *Стечајно право*, Београд, 2007, стр. 29; Дукић, М., *Заштита поверилаца у стечају*, докторска дисертација, Нови Сад, 2008, стр. 9.

² Закон о стецишном поступку је био донет под утицајем привремене Стечајне уредбе у Угарској из 1853. године, а мењан је и допуњаван више пута и то 1864, 1876, 1900. и 1902. године и био је на снази све до 1930. године.

³ Закон о облигационим односима, Службени лист СФРЈ, бр. 29/78, 39/85, 45/89, 57/89, Службени лист СРЈ, бр. 31/93, 22/99, 23/99, 35/99, 44/99 чл. 400 ст. 1, (Даље у тексту и фуснотама: ЗОО), прописује да је ништава одредба уговора којом се предвиђа да ће на камату, када доспе за исплату, почети тећи камата, ако не буде исплаћена.

⁴ Закон о заштити корисника финансијских услуга, Службени гласник РС, бр. 36/2011, 139/2014 (Даље у тексту и фуснотама: ЗЗКФУ)

⁵ ЗЗКФУ, чл. 32 ст. 2 и 3.

Поред одредаба материјалног права, и процесни закони садрже правила која омогућавају дужнику извесно време потребно да обезбеди средства ради измирења обавеза према повериоцима. Одлагање извршења под веома рестриктивним условима, могуће је на предлог извршног дужника, који може једном у току извршног поступка из нарочито оправданих разлога да предложи јавном извршитељу да се одложи извршење, ако учини вероватним да би услед извршења претрпео ненадокнадиву или тешко надокнадиву штету.⁶ Јавни извршитељ може условити одлагање полагањем јемства, изузев ако би то довело извршног дужника или чланове његове породице у тешку оскудицу,⁷ с тим што трајање одлагања одређује у зависности од околности.⁸ Дакле, могућност и трајање одлагања појединачног (индивидуалног) извршења зависи од дискреционе оцене јавног извршитеља који спроводи извршење.

Међутим, одложено извршење у једном поступку, не спречава другог или истог повериоца да покрене нови поступак извршења на имовини дужника. На ситуацију у којој се налазе дужници указује и податак да је 4,48% кредита одобрених становништву сврстано у категорију проблематичних,⁹ као и да су јавни извршитељи у 2017. години продали 3.736 станова и кућа.¹⁰ Извршитељи само спроводе одлуке које је донео суд и немају дискреционо право да одлучују о социјалном положају дужника.¹¹ Од почетка 2020. године заштита дужника појачана је са више измена,¹² међу којима је значајна новела да се не може одредити извршење продајом једине непокретности у власништву извршног дужника физичког лица ради намирења потраживања чија главница не прелази износ од 5.000 евра у динарској противвредности по средњем курсу Народне банке Србије на дан подношења предлога за извршење.¹³ Тиме ће се спречити продаја дужникове имовине велике вредности ради намирења

---

⁶ Закон о извршењу и обезбеђењу, Службени гласник РС, бр. 106/2015, 106/2016 (Аутентично тумачење), 113/2017 (Аутентично тумачење), 54/2019, 9/2020 (Аутентично тумачење), чл. 122 ст. 1 и 2. (Даље у тексту и фуснотама: ЗИО).

⁷ ЗИО, чл. 122 ст. 3.

⁸ ЗИО, чл. 126 ст. 2.

⁹ Ђорђевић, С., *Држава припрема закон о стечају грађана*, доступно на адреси: <https://www.kurir.rs/vesti/drustvo/3263241/drzava-priprema-zakon-o-stecaju-gradjana-licni-bankrot-spas-od-izvrsitelja>, 6.06.2019.

¹⁰ Стање ствари, доступно на адреси: <https://sta.njestvari.com/2018/12/29/u-2017-godini-prodali-3736-stanova>, 08.02.2020.

¹¹ Трешњев, А., *Нова економија*, доступно на адреси: <https://novaekonomija.rs/sr/vesti/vesti-iz-zemlje/javni-izvr%C5%A1itelji-u-2017-godini-prodali-3736-stanova-i-ku%C4%87a>, 08.02.2020.

¹² Такође, значајно увећани прагови зарада, плата као и пензија, који су изузети од извршења чиме ће се спречити да извршење угрози основне потребе за живот извршног дужника.

¹³ ЗИО, чл. 394 ст. 2.

багателног или несразмерно мањег износа потраживања, али само из комуналних и сродних услуга, сагласно начелу сразмере.¹⁴

Наведени изузетак је ограниченог дејства јер се односи само на потраживања из комуналних услуга, а и то неплаћено потраживање свакодневно се увећава услед обрачуна затезне камате, што значи да ће протеклом времена прећи законски лимит од 5.000 евра и тиме омогућити извршење и „продајом једине непокретности у власништву извршног дужника“. Шта више, сама природа извршног поступка који се спроводи ради принудног остваривања потраживања индивидуалног повериоца, отежава трајно и свеобухватно реструктурирање дужникових обавеза и побољшање његовог положаја. Јер, физичко лице чија редовна примања и имовина расположива нису довољни за потпуно намирење потраживања, која се сваког дана увећавају за затезну камату, може упркос делимичним отплатама, остати у положају вечитог извршног дужника, због правила о урачунавању камата и трошкова,¹⁵ а имајући у виду да у грађанском праву нема „апсолутне“ застарелости,¹⁶ дакле до краја живота, што са економског, психолошког и социолошког аспекта чини његов положај крајње нехуманим, а на дужи рок и егзистенцијално неодрживим. Такав дужник не може започети редовну привредну активност ни као предузетник, ни као члан привредног друштва, јер ће средства намењена пословању на рачуну радње или удели у друштву бити заплени у извршном поступку. То даље доводи до прибегавања симулованим правним пословима, којима се прикрива комерцијална делатност дужника, што може довести до спорова и других проблема, а неће омогућити намирење поверилаца.

2. Повећање дуга у доцњи обрачунавањем затезне камате

На неповољан положај дужника утичу и други фактори, као што је затезна камата. Јер, и за време док траје одлагање извршења затезна камата не престаје тећи, па се дуг, који дужник није могао добровољно да измири, увећава по стопи вишој од 8% годишње,¹⁷ с тим што ако је стопа уговорене камате (нпр. из

---

¹⁴ Козар, В., Лазаревић Д., *Коментар Закона о извршењу и обезбеђењу са новелама из 2019. године, судском праксом и регистром појмова*, Београд, 2019, стр. 5.

¹⁵ Ако дужник поред главнице дугује и камате и трошкове, урачунавање се врши тако што се прво отплаћују трошкови, затим камате и најзад главница (ЗОО, чл. 313).

¹⁶ Застаревање се прекида подизањем тужбе и сваком другом повериоцем радњом предузетом против дужника пред судом или другим надлежним органом, у циљу утврђивања, обезбеђења или остварења потраживања (ЗОО, чл. 388). Кад је прекид застаревана настао захтевом принудног извршења или обезбеђења, застаревание почиње тећи изнова од дана окончања овог поступка (ЗОО, чл. 392 ст. 4 и 5).

¹⁷ Закон о затезној камати, Службени гласник РС, бр. 119/2012 (Даље у тексту и фуснотама: ЗЗК), прописује висину стопе и начин обрачуна затезне камате коју плаћа

уговора о краткорочном кредиту) виша од стопе затезне камате, она тече и после дужникове доцње.¹⁸ Дуг од милион динара у доцњи, за пет година увећаће се на 1.596.067,00 динара, дакле за више од 50%. Дуг од 100.000 евра износиће 140.014,95 евра после пет година доцње.

Извршном поступку често претходи парнични поступак, из кога потиче извршна исправа. У парничном поступку, који по природи траје више година, решава се спор као стање конфликтне неизвесности између странака - наводног повериоца и наводног дужника, који добијају законско процесно-правно својство извршног повериоца и извршног дужника, тек након правноснажности и извршности пресуде и покретања поступка извршења. Међутим, затезна камата као материјално-правна последица дужничке доцње¹⁹ претходи овим поступцима и почиње тећи много пре покретања парничног поступка у коме је утврђено спорно право, које се касније принудно остварује у извршном поступку, што доводи до значајног увећања дуга и смањивања могућности отплате.

Стопа затезне камате вишеструко превазилази каматну стопу из дугорочних уговора о кредиту које одобравају домаће банке, али је такав извор финансирања, по правилу недоступан, за дужнике против којих се води извршни поступак, због неповолне оцене њихове кредитне способности, што онемогућава реструктурирање пласмана. Јер, банка је дужна да, у оквиру управља кредитним ризиком, при доношењу одлуке о одобравању пласмана,

---

дужник који задоцни са испуњењем новчане обавезе, на годишњем нивоу, с тим што се на износ дуга који гласи на динаре, одређује према висини референтне каматне стопе Народне банке Србије, а ако дуг који гласи на евре према референтној каматној стопи Европске централне банке на главне операције за рефинансирање, које се у оба случаја увећавају за осам процентних поена. Стопа затезне камате за дуг у еврима, примењује се и на обавезе чија је висина одређена валутном клаузулом - када износ дуга гласи на евре, а исплаћује се у динарима. На износ дуга који гласи на другу страну валуту, нпр. у швајцарским францима утврђује се на годишњем нивоу у висини референтне каматне стопе централне банке земље домицилне валуте увећане за осам процентних поена. О проблему уговора о кредиту са валутном клаузулом више у: Козар, В., *Ништавост валутне клаузуле - ограничење слободe пружања финансијских услуга и нарушавање правне сигурности*, Зборник радова: Слобода пружања услуга и правна сигурност, Крагујевац, 2019, стр. 217-246; Козар, В., *Раскид уговора о кредиту са валутном клаузулом због промена курса швајцарског франка*, Култура полиса, бр. 36/2018, стр. 597-610.

¹⁸ ЗОО, чл. 277 ст. 2.

¹⁹ Дужник долази у доцњу кад не испуни обавезу у року одређеном за испуњење, а ако тај рок није одређен, дужник долази у доцњу кад га поверилац позове да испуни обавезу, усмено или писмено, вансудском опоменом или започињањем неког поступка чија је сврха да се постигне испуњење обавезе.

процени кредитну способност дужника, као и вредност и правну сигурност његове кредитне заштите, те друге релевантне факторе.²⁰

При томе, савесност дужника не зауставља ток затезне камате. Одсуство кривице за дужничку доцњу (нпр. виша сила - болест дужника, губитак посла и сл) не ослобађа дужника обавезе да плаћа затезну камату, због објективног схватања доцње у нашем праву. Дејство више силе као општег основа ослобођења од грађанско-правне одговорности, а тиме и питање кривице дужника за неиспуњење обавезе, не утиче на право повериоца на затезну камату. Виша сила је спољна околност (спољна чињеница) која има јачу моћ од моћи субјекта и дејствује независно од његове воље, њено дејство се не може предвидети, или спречити или избећи, а утиче на настанак, промену или престанак неког правног односа.²¹ У нашем правном систему прихваћено је схватање објективне доцње, тако да дужник пада у доцњу чим не испуни обавезу у року одређеном за испуњење, без обзира на кривицу (ЗОО, чл. 324 ст. 1).²²

Само поверилачка доцња, која настаје ако поверилац без основаног разлога одбије да прими испуњење или га својим понашањем спречи,²³ може да доведе до престанка дужничке доцње,²⁴ а тиме и до престанка обрачунавања затезне камате.²⁵

3. Недозвољеност покретања стечаја над физичким лицем, предузетником и пољопривредником у нашем позитивном праву

Поред дужника физичког лица, које се задужило у сврхе које нису намењене његовој пословној или другој комерцијалној делатности, нпр. закључило је са банком стамбени кредит, у нашем праву постоје још две значајне категорије дужника физичких лица, која се баве привредним активностима: једна је предузетник, а друга пољопривредник, као носилац или члан породичног пољопривредног газдинства.²⁶ Стога су код ових категорија физичких лица још израженији проблеми, до којих доводи њихова инсолвентност или презадуженост, који се не могу превазићи изван поступка стечаја.

---

²⁰ Одлука о управљању ризицима банке, Службени гласник РС, бр. 45/2011, 94/2011, 119/2012, 123/2012, 23/2013, 43/2013, 92/2013, 33/2015, 61/2015, 61/2016, 103/2016, 119/2017, 76/2018, 57/2019, 88/2019, тач. 40.

²¹ Ђорђевић, Ж., Станковић, В., *Облигационо право*, Београд, 1987. год, стр. 157.

²² Исто, стр. 553

²³ ЗОО, чл. 325 ст. 1.

²⁴ ЗОО, чл. 326 ст. 1.

²⁵ Од дана повериоачеве доцње престаје тећи камата (ЗОО, чл. 326 ст. 2).

²⁶ ЗЗКФУ, чл. 2 тач. 9.

Појам предузетника и одговорност за обавезе уређени су одредбама Закона о привредним друштвима.²⁷ Предузетник је пословно способно физичко лице које обавља делатност у циљу остваривања прихода и које је као такво регистровано у складу са законом о регистрацији.²⁸ Предузетник за све обавезе настале у вези са обављањем своје делатности одговара целокупном својом имовином и у ту имовину улази и имовина коју стиче у вези са обављањем делатности. Одговорност за обавезе не престаје брисањем предузетника из регистра.²⁹

Законом о стечају³⁰ уређују се услови и начин покретања и спровођења стечаја над правним лицима, што значи да је предвиђена могућност покретања и спровођења стечаја само над правним лицима, а да спровођење стечаја над физичким лицем - предузетником, више није могуће (чл. 1 ст. 1), што представља битну разлику у односу на претходни Закон о стечајном поступку,³¹ који је у чл. 33 ст. 1 предвиђао да својство дужника имају правна лица, односно предузетници. Стога, предузетник као облик обављања привредне делатности из ЗПД нема својство правног лица, и не може бити странка у стечајном поступку, тј. нема својство дужника, јер је предузетник физичко лице које одговара целокупном својом имовином за обавезе настале у обављању делатности. То значи да, после ступања на снагу ЗС, намирење поверилаца и наплата потраживања према предузетнику, односно на његовој имовини могућа је само у извршном поступку, као поступку појединачног – индивидуалног извршења, али не и у поступку стечаја, као поступку колективног намирења поверилаца генералним извршењем на целокупној имовини стечајног дужника.

Исто важи и за пољопривредника, као носиоца или члана породичног пољопривредног газдинства.

Зато, у нашем позитивном праву, на побољшање или олакшање положаја извршног дужника – физичког лица не могу да се примене многе, условно речено, позитивне правне последице покретања и отварања стечајног поступка, од којих је мораторијум једна од најважнијих.

---

²⁷ Службени гласник РС, бр. 36/2011, 99/2011, 83/2014, 5/2015, 44/2018, 95/2018, 91/2019 (Даље у тексту и фуснотама: ЗПД).

²⁸ ЗПД, чл. 83 ст. 1.

²⁹ ЗПД, чл. 85 ст. 1 и 2.

³⁰ Службени гласник РС, бр. 104/2009, 99/2011, 71/2012 (Одлука Уставног суда), 83/2014, 113/2017, 44/2018, 95/2018 (Даље у тексту и фуснотама: ЗС).

³¹ Службени гласник РС, бр. 84/2004, 85/2005.

4. Мораторијум и забрана појединачног извршења на имовини дужника ради и намирења поверилаца

Новчано потраживање остварује се принудно у поступку појединачног (индивидуалног) или општег (генералног) извршења.³² У извршном поступку спроводи се појединачно извршење, док се у стечајном поступку спроводи опште извршење. У извршном поступку важи принцип први у времену јачи у праву (*prior tempore, potior iure*), а у стечајном поступку се повериоци намирују истовремено и конкурентно,³³ чиме се остварује једно од главних начела стечаја - једнак третман поверилаца (*par conditio creditorum*).³⁴ С друге стране, стечај је институт колективног намирења поверилаца генералним извршењем на имовини стечајног дужника, чиме он престаје да постоји као правни субјект,³⁵ ако је правно лице. То значи да се ова два поступка међусобно искључују.³⁶

Зато је као једна од правних последица стечаја прописано да се од дана отварања поступка стечаја не може против дужника, односно над његовом имовином, дозволити мера обезбеђења нити принудног извршавања ради намирења потраживања у погледу којих постоји извршна исправа, као и да се прекидају поступци ради обезбеђења и извршења, који су у току. Дакле правна последица стечаја је немогућност принудног извршења на имовини стечајног дужника, као и прекид извршног поступка, из чега произлази да правоснажне и извршне исправе губе својство извршности, али не и својство правоснажности.³⁷

Термин „мораторијум“ употребљава се и за означавање забране извршења и намирења, као правне последице отварања стечајног поступка из члана 93. став 1. СЗ.³⁸ Међутим, у сваком случају, мере обезбеђења из чл. 62 ст. 2 тач. 4 ЗС, које суд може одредити у току претходног поступка (забрана или привремено одлагање спровођења извршења према стечајном дужнику, укључујући и забрану или привремено одлагање које се односи на остваривање права разлучних и заложних поверилаца), које се такође називају мораторијумом, треба разликовати од законске забране извршења и намирења

---

³² Познић, Б., *Грађанско процесно право*, Београд, 1987, стр. 436.

³³ Радованов, А., *Грађанско процесно право*, 4. измењено и допуњено издање, 2014, стр. 404

³⁴ Riesenfeld, S. A., *Bankruptcy*, доступно на адреси: <https://www.britannica.com/topic/bankruptcy#ref248841>, 08.02.2020.

³⁵ Васиљевић, М., *Пословно право*, Београд, 1997, стр. 325.

³⁶ Врховшек, В., Козар, В., *Излучна тужба против стечајног дужника*, Правни живот, бр. 11/2019, том III, стр. 149 141–155.

³⁷ Козар, В., *Коментар стечајних закона*, Београд, 2010, стр. 74.

³⁸ Обућина, Ј., *Однос претходног стечајног поступка и поступка спровођења извршења ради намирења новчаног потраживања на непокретностима*, Право и привреда, бр. 1-3/2017, стр. 36.

као правне последице отварања стечајног поступка из чл. 93 ст. 1 ЗС, која наступа *ex lege*.

Ова процесноправна последица отварања стечајног поступка установљена је да се не би реметило равномерно намирење свих поверилаца.³⁹ Слична решења прихваћена су и у упоредном праву земаља у окружењу, нпр. у праву Републике Хрватске, где отварање стечајног поступка спречава покретање индивидуалног извршног поступка.

Начело заштите дужника у стечајном поступку конкретизује се у правилима о групном намирењу поверилаца на имовини стечајног дужника. Групно намирење стечајних поверилаца, спроводи се уз примену принципа пропорционалности. Излучним и разлучним повериоцима, као и стечајним повериоцима, стечајни управник не сме предати мање од онога што потражују уколико су доказали основ потраживања. С друге стране, стечајном дужнику се не сме узети више од онога што дугује. Дакле, групно намирење стечајних поверилаца увек се спроводи само у оном обиму који је довољан да се њихова потраживања намире. Понекад имовина стечајног дужника неће бити довољна за намирење свих стечајних поверилаца и тада се они намирују сразмерно својим потраживањима. Начело заштите дужника се конкретизује и у правилу да се групно намирење стечајних поверилаца не може спровести на оним стварима и правима стечајног дужника, која не би могла бити нити предмет извршења.⁴⁰

Стога би се увођењем института индивидуалног стечаја потрошача, односно физичких лица у наш правни систем, услед законске забране индивидуалног извршења, боље заштитили и повериоци, омогућавањем сразмерног намирења њихових потраживања из дужникове расположиве имовине, уз истовремену хуманизацију и побољшање положаја дужника, стварањем услова за реструктурирање његових обавеза и престанак дужничке доцње, а након одређеног времена и дужничког статуса. Положај дужника олакшава се и тиме што стечај искључује могућност спровођења извршног поступка на деловима њихове имовине.

5. Престанак тока камате као правна последица отварања стечајног поступка

Новелама ЗОО из 1993. године⁴¹ брисан је чл. 401 у коме је било прописано да камата престаје тећи кад свота доспелих, а неисплаћених камата достигне главницу. На овај начин, у периоду хиперинфлације престала је да

---

³⁹ Мићовић, М., *Привредно право*, Крагујевац, 2010, стр. 148.

⁴⁰ Дабетић Трогрлић, В., *Тужбе из стечајног поступка*, Билтен Привредног суда у Београду, бр. 1/2015, доступно на адреси: <http://www.propisionline.com/Practice/Decision/44474>, 08.02.2020.

⁴¹ Службени лист СРЈ, бр. 31/93.

важи одредба која је била одраз начела заштите дужника, а закон није враћена ни у временима која карактерише стабилни курс динара и ниска стопа инфлације.

Ван стечајног поступка постоји могућност да дужник физичко лице, корисник финансијских услуга, и поверилац на аутономној основи, дакле споразумом, договоре застој у отплати (мораторијум) због околности које представљају вишу силу, током чијег трајања се не обрачунава затезна камата на главницу у доцњи. Такав институт постоји у чл. 32 ст. 2 и 3 ЗЗКФУ према коме, ако у току трајања уговорног односа наступе околности које корисника доводе у тешко имовинско стање, односно друге битне околности на које корисник не може утицати - банка, односно давалац лизинга могу, на захтев корисника, прогласити застој у отплати (мораторијум) за одређени период, у коме банка, односно давалац лизинга не обрачунавају затезну камату на доспело а неизмирено потраживање, с тим што се унутрашњим актима поверилаца прописују критеријуми за проглашење застоја у отплати.

Као што је наведено, привремено одлагање појединачног извршења по одредбама чл. 122 ст. 3 ЗИО, не утиче на ток затезне камате, па је изван стечајног поступка могуће зауставити ток затезне камате само на аутономној основи, споразумом између дужника и повериоца. Међутим, у стечајном поступку затезне и уговорене камате за необезбеђена потраживања престају тећи *ex lege*, даном отварања стечајног поступка, док је за обезбеђена потраживања прописан лимит у висини цене добијене продајом предмета заложног права. У питању је једна од „последица отварања стечајног поступка на потраживања“.

ЗС у чл. 85 садржи и одредбе о затезним каматама као последици дужничке доцње, за разлику од Закона о стечајном поступку из 2004. године, који уопште није регулисао дејство стечаја на ток затезне камате. За необезбеђена потраживања у стечајном поступку, обрачунавање уговорених и затезних камата престаје даном отварања стечајног поступка, док се на обезбеђена потраживања, у стечајном поступку обрачунава уговорена и затезна камата, али само до висине реализоване вредности имовине која служи за обезбеђење потраживања. Закон, дакле, прави разлику да ли главницу представљају необезбеђена потраживања или обезбеђена потраживања, тј. потраживања различитих поверилаца који имају право залоге или хипотеке на делу имовине стечајног дужника.⁴²

Ако после измирења свих потраживања постоје расположива средства за исплату, стечајни судија одобрава обрачунавање и плаћање камате стечајним повериоцима и за период после отварања стечајног поступка и обрачунавање и плаћање камате обезбеђених поверилаца које нису измирене из реализоване вредности предмета обезбеђења.

---

⁴² Дукић Мијатовић, М., Козар, В., *Постулати корпоративног стечаја у Републици Србији*, Нови Сад, 2019, стр. 326.

ЗС питање обрачуна камате усклађено је са досадашњом праксом, па је предвиђено да се камата обрачунава по прописима којима се регулише стопа законске затезне камате из облигационих односа и исплаћује повериоцима из свих исплатних редова сразмерно, независно од исплатних редова. У суштини је то пети, условни исплатни ред.

Законом о затезној камати - ЗЗК⁴³ уређује се висина стопе и начин обрачуна затезне камате коју плаћа дужник који задоцни са испуњењем новчане обавезе. Када је у питању стопа камате, ЗС, не упућује директно на ЗЗК, већ на прописе *"којима се одређује стопа законске затезне камате из облигационих односа"* а то је првенствено ЗОО, који у чл. 277 ст. 1 затим упућује на стопу утврђену посебним законом. Сада је на снази ЗЗК и њиме је уређена висина стопе и начин обрачуна затезне камате. Међутим, ЗОО у чл. 277 ст. 2 прописује да ако је стопа уговорене камате виша од стопе затезне камате, она тече и после дужникове доцње. Значи, према одредбама ЗОО, могуће су две стопе затезне камате - једна је утврђена посебним законом - ЗЗК, и увек се обрачунава у случају задоцњења са испуњењем новчаних обавеза из уговора, који немају одредбе о уговореној камати. А друга стопа важи само код задоцњења са плаћањем обавеза из уговора, који садрже клаузулу о камати, и виша је од стопе предвиђене ЗЗК, а једнака је уговореној каматној стопи која тече и после дужникове доцње.

Имајући у виду циљ прописивања петог - условног исплатног реда за потраживања камате обрачунате после отварања стечаја, требало би да за све повериоце важи иста каматна стопа из Закона о затезној камати.

Закон о стечајном поступку у члану 69. ст. 1. и 2. уопште није регулисао питање затезне камате из члана 277. Закона о облигационим односима, као последице доцње у исплати новчаних потраживања, већ је само разматрао питање уговорених камата и слично новом закону, правио разлику да ли главницу представљају необезбеђена потраживања или обезбеђена потраживања.

6. Утицај стечаја и реорганизације главног дужника на јемство физичког лица

Одговарајуће одредбе о дејству стечаја главног дужника на јемство предвиђене су у ЗОО. У случају стечаја главног дужника поверилац је дужан пријавити своје потраживање у стечај и о томе обавестити јемца, иначе одговара јемцу за штету коју би овај имао због тога. Међутим смањење обавезе главног дужника у стечајном поступку или у поступку принудног поравнања не повлачи са собом и одговарајуће смањење јемчеве обавезе, те јемац одговара повериоцу за цео износ своје обавезе.⁴⁴

---

⁴³ Службени гласник РС, бр. 119/2012.

⁴⁴ ЗОО, чл. 1007.

Ово правило у судској пракси је прихваћено и када је у питању реорганизација главног дужника. Према ставу судске праксе, усвојени план реорганизације којим је промењен, продужен рок испуњења обавезе стечајном дужнику, не утиче аутоматски на услове испуњења обавезе јемца платца, већ он остаје дужник под непромењеним условима.⁴⁵

У пракси се дешава да физичка лица, најчешће оснивачи, чланови привредних друштава или њихови пословни партнери, а по некада и рођаци оснивача и сл, јемче за обавезе правног лица према банкама и другим њиховим повериоцима из уговора о кредиту и сличних правних послова. Такво јемство често је праћено и потписивањем „личних“ меница, када физичко лице постаје и менични дужник. Међутим, због цитираног законског правила да смањење обавезе главног дужника у стечајном поступку или у поступку принудног поравнања (са чиме је судска пракса оправдано изједначила и усвојени план реорганизације) не повлачи са собом и одговарајуће смањење јемчеве обавезе, те јемац одговара повериоцу за цео износ своје обавезе, може се десити да физичко лице, које није привредни субјекат, одговара повериоцима у вишем износу, у краћим роковима и под строжијим условима, од правног лица – привредног субјекта, за чије је обавезе јемчио, а коме су те обавезе смањене или олакшане, путем неке од мера за реализацију плана реорганизације које предвиђа чл. 157 тач. 1 и 6 ЗС (нпр. предвиђање отплате у ратама, измена рокова доспелости, каматних стопа или других услова зајма, кредита или другог потраживања или инструмента обезбеђења, односно отпуст дуга, потпун или чешће делимичан, и сл).

Такво законско решење, и његово тумачење у судској пракси, којим се делимично одступа од акцесорне природе јемства, има утемељење у основној сврси јемства као личног средства обезбеђења, и сасвим је прихватљиво када су у јемци правна лица. Међутим, излаз из такве ситуације за јемце – физичка лица може бити само индивидуални стечај.

7. Применљивост мера за реализацију плана реорганизације у личном банкроту

Реорганизација представља начин спровођења стечаја уређен одредбама из чл. 155 – 173 ЗС, који подразумева намирење поверилаца према усвојеном плану реорганизације и то редифинисањем дужничко-поверилачких односа, правног положаја дужника или на други начин предвиђен планом.⁴⁶ Реорганизација се спроводи ако се тиме обезбеђује повољније намирење поверилаца у односу на банкротство.

---

⁴⁵ Из решења Привредног апелационог суда, Пж. 9298/2010 од 2.6.2010. године, доступно на адреси: <http://www.propisionline.com/Practice/Decision/34897>, 30.08.2017.

⁴⁶ Дукић Мијатовић, М., *Предлог плана реорганизације у светлу законских процедура стечајних закона у региону*, Право и привреда, бр. 4-6/2011, стр. 360-372.

Иако су мере за реализацију плана реорганизације пре свега, прилагођене правним лицима као стечајним дужницима, а поједине као што су претварање потраживања у капитал, статусне промене и сл, могу се искључиво односити на дужнике - правна лица, није искључено да би се друге мере са успехом могле применити и на стечајне дужнике – физичка лица, након одговарајућих законских измена и увођења могућности индивидуалног стечаја потрошача. Обавезе физичког лица у индивидуалном стечају могле би да буду смањене или олакшане, путем неке од мера за реализацију плана реорганизације које предвиђа чл. 157 тач. 1 и 6 ЗС (нпр. предвиђање отплате у ратама, измена рокова доспелости, каматних стопа или других услова зајма, кредита или другог потраживања или инструмента обезбеђења, односно отпуст дуга, потпун или чешће делимичан, и сл). Такође, на физичка лица би се могле применити и мере као што је закључивање уговора о кредиту, односно зајму, као и извршење, измена или одрицање од заложног права, уз сагласност имаоца заложног права.⁴⁷

Такође, нека правила којима је законодавац олакшао финансирање дужника кроз додатну заштиту кредита и зајмова у неком будућем стечајном поступку, могла би се применити и на реорганизацију у индивидуалном стечају. Ова правила омогућавају лакше финансирање дужника (у стечајној реорганизацији или у оквиру унапред припремљеног плана реорганизације) што је од значаја за успешно очување пословања и постојања дужника, као и за задржавање производње и запослених. У истом циљу се институт „новог новца“ може се користити и у будућности, у случају увођења индивидуалног стечаја над предузетницима, као посебном категоријом физичких лица која такође обављају делатност у циљу остваривања прихода. Пружена је додатна заштита таквих кредита и зајмова у било ком будућем стечајном поступку, што треба да омогући банкама и другим зајмодавцима да лакше одобравају нове кредите односно зајмове. На овај начин остварено је побољшање положаја „новог новца“ као један од циљева новела из 2017.

Изменама закона „новом новцу“ обезбеђује се повољнији третман. Новелираним чл. 104 ст. 5 ЗС третман кредита, које узео стечајни управник⁴⁸ или који су одобрени као мера плана реорганизације⁴⁹, изједначен је са обавезама стечајне масе, док је изменама чл. 126 ст. 1 тач. 1 онемогућено побијање таквих уговора о кредиту односно зајму у неком у будућем стечајном поступку који би се спроводио над истим дужником.

Нова решења у складу су са регулаторном реформом, која се спроводи у Републици Србији, посебно у области побољшања пословног амбијента и

---

⁴⁷ ЗС, чл. 157 тач. 7 и 10.

⁴⁸ Реч је, дакле, о кредиту или зајму, који је узео стечајни управник, без обезбеђења или уз обезбеђење на имовини која чини стечајну масу (ЗС, чл. 27 ст. 2).

⁴⁹ Реч је о кредиту, односно зајму који су закључени као једна од мера за реализацију плана реорганизације из чл. 157 ст. 1 тач. 10 ЗС.

подстицања домаће привреде, и усаглашена су са Стратегијом за решавање ненаплативих кредита коју је 2015. године усвојила Влада Републике Србије.

Одлука о класификацији билансне активе и ванбилансних ставки банке⁵⁰ приликом дефинисања првокласних и адекватних средстава обезбеђења омогућава повољнију класификацију потраживања уколико издавалац средства обезбеђења (тач. 28 и 29) или власник хипотековане непокретности поступа по усвојеном плану реорганизације у смислу ЗС. Зато би омогућавање примене института стечаја, и стечајне реорганизације и на физичка лица, ослободило значајан капитал, због смањења износа потребне резерве за процењене губитке, што представља одбитну ставку од основног акцијског капитала,⁵¹ који би банке могле да употребе за повећање кредитне активности.

8. Скраћени извршни поступак против физичког и правног лица као солидарних дужника

Шта више, уколико је физичко лице авалирало меницу коју је издало правно лице или на други начин постало солидарни менични дужник са правним лицем, пре покретања стечајног поступка над тим правним лицем, може се десити поверилац и против физичког лица покрене скраћени извршни поступак.

Скраћени извршни поступак уређен је одредбама чл. 326а - 326е ЗИО које се примењују од 1. јануара 2020. године. Скраћени поступак има за циљ лакше и брже намирење извршног повериоца који поседује према квалификованом извршном дужнику одређену квалификовану веродостојну исправу.⁵²

У чл. 326д ЗИО прописана је обавеза подношења одговарајућих – квалификованих доказа уз приговор, што значи да би само такви законом утврђени докази могли довести до усвајања приговора.

Својство странака уређено је у члану 326а ЗИО и представља субјективни услов за спровођење скраћеног извршног поступка. Овај поступак може се спровести ако су извршни поверилац и извршни дужник субјекти за решавање чијих спорова је у складу са законом стварно надлежан привредни суд. Стварна надлежност привредног суда у парничном поступку одређена је чланом 25.

---

⁵⁰ Службени гласник РС, бр. 94/2011, 57/2012, 123/2012, 43/2013, 113/2013, 135/2014, 25/2015, 38/2015, 61/2016, 69/2016, 91/2016, 101/2017, 114/2017, 103/2018, 8/2019.

⁵¹ Одлука о адекватности капитала банке, *Службени гласник РС*, бр. 103/2016, 103/2018, 88/2019, тач. 13 алинеја 16.

⁵² Образложење Предлога закона о изменама и допунама Закона о извршењу и обезбеђењу - III. Објашњење основних правних института и појединачних решења, доступно на адреси: <http://www.parlament.gov.rs/akti/zakoni-u-proceduri/zakoni-u-proceduri.1037.html>, 17.06.2019.

Закона о уређењу судова.⁵³ Поред искључиво објективног критеријума (врста спора),⁵⁴ овај закон користи и субјективни критеријум, (својство странке), прописујући да привредни суд у првом степену суди: "у споровима између домаћих и страних привредних друштава, предузећа, задруга и предузетника и њихових асоцијација (привредни субјекти), у споровима који настану између привредних субјеката и других правних лица у обављању делатности привредних субјеката (дакле субјективно-објективни критеријум), као и кад је у наведеним споровима једна од странака физичко лице ако је са странком у односу материјалног супарничарства".⁵⁵ Намера законодавца да се скраћени извршни поступак спроводи ако су извршни поверилац и извршни дужник привредни субјекти је јасна.

Међутим, може бити спорно да ли ће се скраћени извршни поступак примењивати ако је једна од странака правно лице, које нема својство привредног субјекта, нпр. извршни дужник је школа или болница, а извршни поверилац потраживање заснива нпр. на меници, која је издата ради обезбеђења његовог потраживања насталог у обављању његове делатности. Такође, ако према веродостојној исправи два или више извршних дужника солидарно одговарају (нпр. меница, у којој је главни менични дужник правно лице, а менични јемац – авалиста физичко лице, нпр. оснивач тога правног лица).⁵⁶ Јер, привредни суд би био стварно надлежан по тужби привредног субјеката – меничног повериоца, против туженог правног и физичког лица, као материјалних супарничара (атракција стварне надлежности за супарничара), па се поставља питање да ли би се могао спровести скраћени извршни поступак на основу менице као веродостојне исправе, против оба извршна дужника.⁵⁷

Солидарни менични дужник – физичко лице може да истакне само законом прописане разлоге за приговор као једини правни лек, који када је у питању решење донето на основу менице, не одлаже извршење решења. Такође, разлоге може да доказује квалификованим доказима уз приговор, што значи да би само такви законом утврђени докази могли довести до усвајања приговора, које заједно са приговором мора поднети у кратком преклузивном року од пет дана од дана достављања решења. Тако, ако тврди да је обавеза из исправе (менице) испуњена, ту чињеницу може доказати искључиво налогом за плаћање у писменој или електронској форми на основу кога је извршен пренос средстава. Уколико дужник није у стању да прибави квалификоване доказе, спровешће се принудно извршење његовој имовини ради намирења обавеза

---

⁵³ Службени гласник РС, бр. 116/2008, 104/2009, 101/2010, 31/2011, 78/2011 (други закон), 101/2011, 101/2013, 40/2015 (др. закон), 106/2015, 13/2016, 108/2016, 113/2017, 65/2018 (ОУС), 87/2018, 88/2018 (ОУС) (Даље у тексту и фуснотама: ЗоУС).

⁵⁴ ЗоУС, чл. 25 ст. 1 тач. 2-4.

⁵⁵ ЗоУС, чл. 25 ст. 1 тач. 1.

⁵⁶ Козар, В., *Скраћени извршни поступак*, Радно-правни саветник, бр. 12/2019, стр. 67-76.

⁵⁷ В. Козар, В., Д. Лазаревић, *нав. дело*, стр. 585.

правног лица, за које је јемчио, односно издао „личну“ меницу. Следи закључак да ће се без увођења индивидуалног стечаја, физичка лица у описаној ситуацији, наћи у веома тешком правном и материјалном положају.

9. Стечај потрошача као решење проблема презадужености корисника кредита

Задуживање грађана кредитима у иностраној валути применом валутне клаузуле омогућено је либерализацијом облигационих односа из 1993. године и девизног пословања из 2002. и 2006. године. Обновљањем тржишта стамбених кредита отворена је могућност решавања стамбених питања грађана, задуживањем стамбеним кредитима у иностраној валути. Јачање вредности швајцарске националне валуте из 2011. и 2015. године у односу на евро и динар, довела је многе грађане задужене у овој валути у ситуацију да не могу да одговоре својим финансијским обавезама. Отежан финансијски положај грађана проузроковао је погоршање њиховог укупног социјалног положаја, повећање броја проблематичних кредита, као и судских спорова пред судовима опште и посебне надлежности у Републици Србији.⁵⁸ Слична ситуација постоји и код предузетника који су узимали разне врсте кредита за основна и обртна средства и сл.

Законом о стечају⁵⁹ уређују се услови и начин покретања и спровођења стечаја над правним лицима (чл. 1 ст. 1), што значи да је није могуће спровођење стечаја над физичким лицем, корисником финансијских услуга или потрошачем. Намирење поверилаца и наплата потраживања према физичком лицу, односно на његовој имовини могућа је само у извршном поступку, као поступку појединачног – индивидуалног извршења, али не и у поступку стечаја, као поступку колективног намирења поверилаца генералним извршењем на целокупној имовини стечајног дужника.

Индивидуални стечај корисника кредита, који у нашој теорији и пракси представља непознаницу, могао би представљати бољи излаз из презадужености појединца,⁶⁰ уместо покретања парничних поступака за раскид или ништавост уговора о кредиту са валутном клаузулом, са неизвесним исходом, а извесним великим трошковима. Стога би, поред креативне улоге судске праксе у примени постојећих закона и поред донетог посебног закона о конверзији, требало размотрити и увођење института индивидуалног стечаја физичких лица – потрошача у праву Републике Србије, по угледу на савремена

---

⁵⁸ Козар, В., *Ништавост валутне клаузуле ...*, стр. 240.

⁵⁹ Службени гласник РС, бр. 104/2009, 99/2011, 71/2012 (Одлука Уставног суда), 83/2014, 113/2017, 44/2018, 95/2018

⁶⁰ Опачић, А., Козар, В., *Утицај мас-медија на креирање потрошачког менталитета као узрока инсолвентности појединца*, Култура полиса, Посебно издање 4, Утицај масовних медија на деградацију савременог друштва, год. XV (2018), стр. 111-124.

европска законодавства, који би на општи начин уредио решавање проблема физичких лица, која не могу да одговоре својим финансијским обавезама и њихових поверилаца, међу којима су најзаступљеније домаће банке.⁶¹

10. Индивидуални стечај у упоредном праву

У праву Републике Хрватске Стечајним законом из 1996. године⁶² уведена је могућност стечаја над имовином две категорије физичких лица – трговца појединца и обртника. Институт ослобођења од преосталих обавеза омогућио је овим лицима нови почетак, након што се у стечајном поступку уновчи њихова расположива имовина. Приликом реформе стечајног права из 1996. године оцењено је да у Хрватској још нису сазрели услови за увођење посебне врсте стечајног поступка за физичка лица која се не баве трговачком или занатском делатношћу.⁶³ Доношењем Стечајног закона из 2015. године⁶⁴ проширен је круг физичких лица која обављају привредну делатност, над чијом имовином се може спровести стечајни поступак. Доношењем Закона о стечају потрошача⁶⁵ уведена је могућност спровођења стечаја над имовином свих физичких лица, дакле и лица која се не баве привредном делатношћу.⁶⁶ Могућност свих физичких лица да се под одређеним претпоставкама ослободе од преосталих обавеза према својим повериоцима постоји у многим модерним европским законодавствима.⁶⁷

11. Модалитети увођења личног банкрота у Републици Србији

Имајући у виду мишљења изнета у стручној и научној јавности, као и досадашња искуства из других земаља, могу се изнети одређена предвиђања о начину на који ће бити регулисан индивидуалног стечаја у Републици Србији.

Програмом за решавање проблематичних кредита за период 2018-2020. предвиђено је да радна група размотри питања у вези са увођењем правног

---

⁶¹ Козар, В., *Ништавост валутне клаузуле ...*, стр. 241.

⁶² Народне новине, бр. 44/96

⁶³ Гарашић, Ј., *Како законски регулисати „особни стечај“ у Хрватској*, Зборник радова Правног факултета у Загребу, вол. 61, бр. 5/2011. стр. 1487-1514, доступно на: <https://hrcak.srce.hr/74386>, 17.01.2019.

⁶⁴ Народне новине, бр. 71/15, 104/17

⁶⁵ Народне новине, бр. 100/15

⁶⁶ Марковић, Н., *Стечај потрошача у Републици Хрватској*, Зборник радова: Актуелна питања из области грађанског права у Босни и Херцеговини – теорија и пракса, Бања Лука - Јахорина, 2018, стр. 215–216.

⁶⁷ Прописе о личном стечају потрошача познају Велика Британија, Аустрија, Немачка, Француска, Белгија, Ирска, Шпанија, Луксембург, Холандија, Данска, Малта, Чешка и Словенија.

оквира стечаја предузетника, као првог корака ка евентуалном увођењу стечаја (банкрота) физичких лица у будућности.

Суштина индивидуалног стечаја (личног банкрота) је да се уради репрограм дуга, и делимичан отпуст дуга, као и избегавање пленидбе личне имовине у поступку принудног извршења. Идеја личног банкрота, који треба да буде морално и друштвено прихватљив, јесте да се презадуженом грађанину омогући нови финансијски почетак, што се остварује кроз институт ослобођења, којим се, након окончања стечаја, дужник ослобађа свих преосталих дугова према својим повериоцима.⁶⁸

Основе карактеристике тога поступка су да дужник који не може да плаћа дугове тражи проглашење личног банкрота, затим суд утврђује да ли је дужник подобан за лични банкрот, након чега пописује имовину и приходе, утврђује план отплате дугова који траје три до пет година,⁶⁹ мере за реализацију тог плана и одређује личног стечајног управника (повереника), који управља целокупном имовином дужника, чак и наследством које се у међувремену добије.⁷⁰ Дужник на располагању има минималне приходе, за egzистенцијалне потребе, и у обавези је да покуша да се запосли ако је без посла, док остатком прихода дужника, који се воде на посебном рачуну, располаже повереник, користећи их за отплату дугова, а након успешно реализованог плана отплате, сви преостали неизмирени дугови престају.⁷¹ Такође, указано је на проблем да ће стечајног управника морати да плаћа онај који га ангажује, сагласно правилима стечајног права о предујму трошкова стечајног поступка.⁷²

Правни стандард према коме суд оцењује подобност дужника за лични банкрот, је да је то „поштен, а несрећан дужник“, дакле, лице које није својом кривицом дошло у ситуацију да више не може да враћа своје дугове. То могу бити различите околности које имају обележја више силе, нпр. када изгори неосигуран стан оптерећен хипотеком, затим у случају штете услед елементарних непогода, а такође и губитак посла или случај кредита са валутном клаузулом у швајцарским францима, код којих постоји велики валутни ризик.⁷³ Такође требало би да буде испуњен стечајни разлог неспособности за плаћање, што би дужницима омогућило да поднесу захтев за покретање стечајног поступка.⁷⁴

---

⁶⁸ Телесковић, А., *ММФ предлаже усвајање закона о личном банкроту*, доступно на адреси: <http://www.rts.rs/page/stories/sr/story/13/ekonomija/3544736/licni-bankrot-da-li-biste-svoj-novacanik-poverili-stecajnom-upravniku.html>, 6.06.2019.

⁶⁹ Европска пракса показала је да је три до пет година најбољи период отплате, односно оптимални рок трајања личног банкрота, а максимално седам година.

⁷⁰ Ђорђевић, С., *нав. чланак*.

⁷¹ *Исто*.

⁷² Телесковић, А., *нав. чланак*.

⁷³ Ђорђевић, С., *нав. чланак*.

⁷⁴ Телесковић, А., *нав. чланак*.

Према мишљењу правне науке, држава мора да води рачуна о оним грађанима који дођу у такве животне околности да не могу вратити дугове. Законодавац мора предвидети случајеве да постоје лица која више неће моћи да раде, јер су у поодмаклим годинама или болесна. У тим посебним случајевима би требало прописати да се одмах ослободе од дугова које никад неће вратити.⁷⁵

С друге стране, постоје мишљења против увођења личног банкрота, уз образложење да тај институт не може решити проблеме као што је сиромаштво, те да би „требало да се дефинише социјална политика и одреди минимум достојанственог живота“.⁷⁶ „А тај минимум достојанственог живота, који одређује стечајни управник“, не може да траје да траје вечно, већ најмање три, а највише седам година, и зове се „период добре праксе“. Кад прође тај период и ако је дужник нпр. отплатио 10 одсто дуга, осталих 90 одсто ће му бити отписано. Он ће моћи поново да крене и да не буде баласт, ни за себе, ни за околину. У правној науци је указано да се не сме допустити да се дужник пречесто користи тим институтом, те да треба прописати период од неколико година у коме дужник не може поново да да отвори стечај⁷⁷

Према мишљењу правне науке, основни мотив за улазак у ову процедуру и уредно сервисирање дугова у периоду отплате према судски утврђеном плану, јесте извесност отписа, односно престанка преосталих неизмирених дугова, те крај финансијске агоније. Овај институт је потребан нашем систему и у складу је с европским стандардима, јер представља начин да се грађани спасу од финансијске пропасти ако дођу у дужничку кризу не својом кривицом.⁷⁸

Лични банкрот посебно би био користан за предузетнике, који сада немају могућност стечаја и репрограма дугова у стечајној реорганизацији, већ се непосредно суочавају са блокадом рачуна и брисањем радње. Према мишљењу правне науке прво би требало увести стечај предузетника, којих у Србији има око 260.000, а тек на основу тог искуства би требало размотрити увођење стечаја и свих осталих физичких лица.⁷⁹

12. Закључак

У нашем позитивном праву, за разлику од многих европских земаља, није дозвољено спровођење индивидуалног стечаја над физичким лицем, предузетником или пољопривредником.

Хуманизација положаја дужника физичких лица, изван стечајног поступка, остварује се прописивањем заштитних мера и механизма, који

---

⁷⁵ Исто.

⁷⁶ Исто.

⁷⁷ Исто.

⁷⁸ Ђорђевић, С., *нав. чланак*.

⁷⁹ Телесковић, А., *нав. чланак*.

олашкавају њихов положај, као што је привремено одлагање извршења, или забраном извршења на јединој непокретности у власништву дужника физичког лица ради намирења несразмерно мањег износа потраживања из комуналних и сродних услуга.

Поред одредаба процесног права, и материјално право штити дужника одговарајућим нормама као што је забрана анатоцизма – уговарања камате на камату или омогућавање застој у отплати (мораторијум) на основу споразума са банком.

Упркос заштитним одредбама нашег процесног и материјалног позитивног права, физичка лица, чија редовна примања и расположива имовина нису довољна за потпуно намирење потраживања, која се увећавају за затезну камату, могу и поред делимичних отплата дуга, остати у положају вечитог извршног дужника, због правила о урачунавању камата, а имајући у виду да у грађанском праву нема „апсолутне застарелости, што са економског, психолошког и социолошког аспекта чини његов положај крајње нехуманим, а на дужи рок и егзистенцијално неодрживим.

Потребна је додатна заштита ове категорије дужника, прописивањем института индивидуалног стечаја, чија је суштина репрограм и делимичан отпуст дуга, као и избегавање пленидбе личне имовине физичких лица у поступку принудног извршења.

Упоређивање положаја инсолвентних правних лица са ситуацијом у којој се налазе презадужена физичка лица, доводи до закључка о неопходности увођења личног банкрота у наш правни систем.

Многе правне последице и институти стечајног поступка, као што је забрана индивидуалног извршења, престанак обрачунања камате и редефинисање дужничко-поверилачких односа мерама за реализацију плана реорганизације, омогућавају бољи положај правним лицима, тако да ускраћивање физичким лицима таквих погодности нема оправдања.

Идеја да се личним банкротом презадуженом грађанину омогући нови финансијски почетак, треба да буде морално и друштвено прихватљива. То се постиже институтом ослобођења од преосталих обавеза. Након окончања стечаја, који траје од три до пет година, током којег под надзором повереника измирује део својих обавеза, дужник се ослобађа свих преосталих дугова.

Увођење индивидуалног стечаја потрошача омогућило би боље решавање проблема физичких лица која не могу да редовно отплаћују своје дугове, а заштитни механизми тога поступка допринели би хуманизацији положаја дужника.

*Vladimir Kozar, Ph.D., Full-time Professor
Faculty of Law, University Business Academy in Novi Sad*

EQUALIZING THE POSITION OF INSOLVENT LEGAL AND NATURAL PERSONS BY INTRODUCING PERSONAL BANKRUPTCY

Summary

The paper analyzes the similarities and differences between the position of insolvent companies and other legal entities in relation to the regime applicable to natural persons who are unable to pay their obligations. In our positive law, bankruptcy can only be initiated and enforced against companies and other legal entities, and personal bankruptcy against a natural person, entrepreneur or farmer is not possible. The humanization of the position of individuals' debtors outside bankruptcy proceedings is accomplished by prescribing a series of safeguards and mechanisms, such as temporary postponement of enforcement, or the prohibition of execution on the sole property owned by the natural person debtor to settle a disproportionately smaller amount of claims. The paper analyzes the need for additional protection of this category of debtors, prescribing the institute of individual bankruptcy, the essence of which is reprogramming and partial debt discharge, as well as avoiding the seizure of personal property in the process of enforcement. The idea of personal bankruptcy, which should be morally and socially acceptable, is to give the indebted citizen a fresh financial start by relieving them of all remaining debts after the end of the bankruptcy, during which the commissioner supervises part of their obligations being settled. The author compared the position of insolvent legal entities with the situation of indebted natural persons, concluding that many institutes and legal consequences of bankruptcy proceedings, such as prohibition of individual execution, termination of interest calculation and reorganization, enable a better position for legal entities, concluding that such benefits should also be afforded to individuals.

Key words: *personal bankruptcy; humanization; debtor; individual bankruptcy; execution; bankruptcy of consumers; debt relief; debt rescheduling.*

Литература

- Васиљевић, М., *Пословно право*, Београд, 1997.
- Врховшек, В., Козар, В., *Излучна тужба против стечајног дужника*, Правни живот, том III, бр. 11/2019.
- Гарашевић, Ј., *Како законски регулисати „особни стечај“ у Хрватској*, Зборник радова Правног факултета у Загребу, вол. 61, бр. 5/2011. доступно на: <https://hrcak.srce.hr/74386>, 17.01.2019.
- Дабетић Трогрлић, В., *Тужбе из стечајног поступка*, Билтен Привредног суда у Београду, бр. 1/2015, доступно на адреси: <http://www.propisionline.com/Practice/Decision/44474>, 08.02.2020.
- Дукић Мијатовић, М., Козар, В., *Постулати корпоративног стечаја у Републици Србији*, Нови Сад, 2019.
- Дукић Мијатовић, М., *Предлог плана реорганизације у светлу законских процедура стечајних закона у региону*, Право и привреда, бр. 4-6/2011.
- Дукић, М., *Заштита поверилаца у стечају*, докторска дисертација, Привредна академија, Нови Сад, 2008.
- Ђорђевић, С., *Држава припрема закон о стечају грађана*, доступно на адреси: <https://www.kurir.rs/vesti/drustvo/3263241/drzava-priprema-zakon-o-stecaju-gradjana-licni-bankrot-spas-od-izvrsitelja>, 6.06.2019.
- Ђорђевић, Ж., Станковић, В., *Облигационо право*, Београд, 1987.
- Јовановић – Zattila, М., Чоловић, В., *Стечајно право*, Београд, 2007.
- Козар, В. Лазаревић Д., *Коментар Закона о извршењу и обезбеђењу са новелама из 2019. године, судском праксом и регистром појмова*, друго измењено и допуњено издање, Београд, 2019.
- Козар, В., *Ништавост валутне клаузуле - ограничење слободе пружања финансијских услуга и нарушавање правне сигурности*, Зборник радова: Слобода пружања услуга и правна сигурност, Крагујевац, 2019.
- Козар, В., *Раскид уговора о кредиту са валутном клаузулом због промена курса ивајцарског франка*, Култура полиса, год. XV, бр. 36/2018.
- Козар, В., *Коментар стечајних закона*, Београд, 2010.
- Козар, В., *Скраћени извршни поступак*, Радно-правни саветник, бр. 12/2019.
- Марковић, Н., *Стечај потрошача у Републици Хрватској*, Зборник радова: Актуелна питања из области грађанског права у Босни и Херцеговини – теорија и пракса, Бања Лука - Јахорина, 2018.
- Мићовић, М., *Привредно право*, Крагујевац, 2010.
- Обућина, Ј., *Однос претходног стечајног поступка и поступка спровођења извршења ради намирења новчаног потраживања на непокретностима*, Право и привреда, бр. 1-3/2017.
- Опачић А., Козар, В., *Утицај мас-медија на креирање потрошачког менталитета као узрока инсолвентности појединца*, Култура полиса, Посебно издање 4 *Утицај масовних медија на деградацију савременог друштва*, год. XV, 2018.
- Познић, Б., *Грађанско процесно право*, Београд, 1987.
- Радованов, А., *Грађанско процесно право*, 4. измењено и допуњено издање, Нови Сад, 2014.
- Riesenfeld, S. A., *Bankruptcy*, доступно на адреси: <https://www.britannica.com/topic/bankruptcy#ref248841>, 08.02.2020.

- Телесковић, А., *ММФ предлаже усвајање закона о личном банкроту*, доступно на адреси: <http://www.rts.rs/page/stories/sr/story/13/ekonomija/3544736/licni-bankrot-da-libiste-svoj-novacanik-poverili-stecajnom-upravniku.html>, 6.06.2019.
- Трешњев, А., *Нова економија*, доступно на адреси: <https://novaekonomija.rs/sr/vesti/vesti-iz-zemlje/javni-izvr%C5%A1itelji-u-2017-godini-prodali-3736-stanova-i-ku%C4%87a>, 08.02.2020.
- Закон о облигационим односима - ЗОО, Службени лист СФРЈ, бр. 29/78, 39/85, 45/89, 57/89, Службени лист СРЈ, бр. 31/93, 22/99, 23/99, 35/99, 44/99.
- Закон о заштити корисника финансијских услуга - ЗЗКФУ, Службени гласник РС, бр. 36/2011, 139/2014.
- Закон о извршењу и обезбеђењу - ЗИО, Службени гласник РС, бр. 106/2015, 106/2016 (Аутентично тумачење), 113/2017 (Аутентично тумачење), 54/2019, 9/2020 (Аутентично тумачење).
- Закон о привредним друштвима - ЗПД, Службени гласник РС, бр. 36/2011, 99/2011, 83/2014, 5/2015, 44/2018, 95/2018, 91/2019.
- Закон о стечају - ЗС, Службени гласник РС, бр. 104/2009, 99/2011, 71/2012 (Одлука Уставног суда), 83/2014, 113/2017, 44/2018, 95/2018.
- Закон о стечајном поступку, Службени гласник РС, бр. 84/2004, 85/2005.
- Закон о изменама и допунама Закона о облигационим односима, Службени лист СРЈ, бр. 31/93,
- Закон о затезној камати – ЗЗК, Службени гласник РС, бр. 119/2012.
- Закон о уређењу судова - ЗоУС, Службени гласник РС, бр. 116/2008, 104/2009, 101/2010, 31/2011, 78/2011 (други закон), 101/2011, 101/2013, 40/2015 (др. закон), 106/2015, 13/2016, 108/2016, 113/2017, 65/2018 (ОУС), 87/2018, 88/2018 (ОУС).
- Закон о стечају потрошача, Народне новине, бр. 100/15.
- Стечајни закон, Народне новине, бр. 44/96.
- Стечајни закон, бр. 71/15, 104/17
- Одлука о управљању ризицима банке, Службени гласник РС, бр. 45/2011, 94/2011, 119/2012, 123/2012, 23/2013, 43/2013, 92/2013, 33/2015, 61/2015, 61/2016, 103/2016, 119/2017, 76/2018, 57/2019, 88/2019, тач. 40.
- Одлука о класификацији билансне активе и ванбилансних ставки банке, Службени гласник РС, бр. 94/2011, 57/2012, 123/2012, 43/2013, 113/2013, 135/2014, 25/2015, 38/2015, 61/2016, 69/2016, 91/2016, 101/2017, 114/2017, 103/2018, 8/2019
- Одлука о адекватности капитала банке, *Службени гласник РС*, бр. 103/2016, 103/2018, 88/2019
- Стање ствари, доступно на адреси: https://sta_njestvari.com/2018/12/29/u-2017-godini-prodali-3736-stanova, 08.02.2020.
- Решење Привредног апелационог суда, Пж. 9298/2010 од 2.6.2010. године, доступно на адреси: <http://www.propisionline.com/Practice/Decision/34897>, 09.02.2020..
- Образложење Предлога закона о изменама и допунама Закона о извршењу и обезбеђењу - III. Објашњење основних правних института и појединачних решења, доступно на адреси: <http://www.parlament.gov.rs/akti/zakoni-u-proceduri/zakoni-u-proceduri.1037.html>, 17.06.2019.

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

366.5:338.46(082)

УСЛУГЕ и права корисника : [зборник реферата
са Међународног научног скупа одржаног 26. јуна 2020. године,
на Правном факултету у Крагујевцу] / уредник Миодраг Мићовић.
- Крагујевац : Правни факултет Универзитета, Институт за правне
и друштвене науке, 2020 (Крагујевац : Графопромет).
- X, 1017 стр. ; 25 cm

Тираж 100. - Напомене и библиографске референце уз текст.
- Библиографија уз већину радова. - Summaries.

ISBN 978-86-7623-098-3

1. Мићовић, Миодраг, 1954- [уредник]
а) Услуге -- Потрошачи -- Правна заштита -- Зборници

COBISS.SR-ID 15657993